

Her har den japanske antropolog Ohnuki-Thierry en interessant iagttagelse, nemlig at nok har japanerne et udviklet kollektivt selv, men der er forskel på kollektiviteten i og med, at de sociale rum, man færdes i, har forskellig social værdi.

Konkluderende må svarene på de tre hovedspørgsmål, som Rosenberger stiller i sin indledning, blive NEJ. Japanernes verdensopfattelse er ikke modsætningsfyldt, set ud fra japanernes synspunkt. Derimod er der tale om nuancer og aspekter, som for japanerne udgør et hele. Opfattelsen af, at japanerne er „jagsvage“ må der ligeledes svares benægtende på. Ligesom der ikke er tegn på, at den vestlige påvirkning skulle have ændret ved individets position i forhold til kollektiviteten. Og endelig er der spørgsmålet om, hvorvidt japanerne gennem de seneste økonomiske landevindinger har ændret det japanske selv, fra et svagt selv til et individualistisk, stærkt selv. Årsagen til tilbagevisningen af den sidste påstand skal findes i den måde, hvorpå japanerne tilegner sig påvirkninger udefra. Her er et gennemgående træk, at der altid vil være en feedback-reaktion, som sørger for, at traditionelle værdier ikke kastes overbord, men derimod optager de nye påvirkninger. Nu vil en vesterlænding nok hævde, at vi her ender op med endnu en dikotomi, nemlig det traditionelle/moderne Japan. Men nu har vi jo lært, at der ikke er tale om modsætninger, men derimod elementer af en helhed, som altid er i bevægelse og under udvikling. Således også det japanske „selv“.

Hanne Andersen
mag.scient. i antropologi
København

CARL-ULRIK SCHIERUP: På kulturens slagmark: mindretal og størretal taler om Danmark. Esbjerg: Sydjysk Universitetsforlag 1993. 275 sider, pris 164 kr.

„Du er jo nærmest dansker“, har man utallige gange fortalt mig, også selvom jeg er født i USA, har amerikansk pas, taler dansk med accent, ikke kender nogen børnesange, går over for rødt og elsker peanut-butter. Til trods for mine provokationer med en så decideret udansk adfærd har det aldrig ført til, at de danskere, jeg taler med, holder op med at brokke sig over tilstedeværelsen af indvandrere her i

landet. Selvom jeg er udlænding, er jeg åbenbart ikke „indvandrer“ i den folkelige forståelse af begrebet. Min indvandrerstatus bliver kun sidestillet med andres, når jeg optræder i tidsskrifter som „Udlændinge“, udgivet af Indenrigsministeriet. Her er jeg et tal, en blandt mange, der kan beskrives i kancellisprog og med atter andre tal for, hvor mange ikke-danskere der kommer til, bor eller forlader Danmark hver måned. Her optræder vi udlændinge som sidestillede i én bureaukratisk kategori: amerikanere, nordmænd, somaliere, EU-borgere, ikke-EU-borgere, vietnamesere, baltere, statsløse og andre ikke-danske folkeslag.

Bemærkningen, „du er jo nærmest dansker“, og tidsskriftet „Udlændinge“ er klare beviser på, at begreber som „dansker“, „udlænding“ og „indvandrer“ ikke så meget har at gøre med, hvilket pas man har, men så meget mere med, om man opfatter visse mennesker som problemer eller ej. Jeg er udlænding, men ikke indvandrer. Udlændinge er statistik, indvandrere er problemer. Det kan være, jeg en dag bliver indvandrer og dermed genstand for bureaukratisk bevågenhed, socialpædagogisk opsyn eller antropologisk interesse. I øjeblikket er jeg ikke et problem, og en indvandrerforsker, som studerede amerikanske akademikere i Danmark ville ikke blive taget alvorligt som indvandrerforsker.

På kulturens slagmark handler ikke om udlændinge, men om indvandrere og dansk indvandrerpolitik. Den er skrevet af danskeren Carl-Ulrik Schierup, som efter uddannelsen til etnograf ved Moesgaard har bosat sig i Sverige. Schierup har i næsten to årtier forsket i den gruppe af udlændinge, der betragtes som problematisk – dem vi nu kalder „indvandre-re“, og som tidligere hed „gæste- og fremmedarbejdere“. Fra sin professionelle base på Sociologisk Institut i Umeå, og i et tæt samarbejde med sin jugoslavisk (sic) fødte, svensk-bosatte sociologkollega Alexandra Ålund, har Schierup foretaget flere komparative studier af forskellige indvandrergrupper i både Sverige i Danmark. Ved at studere forskellige grupper – serbere, valakker, kosovoalbanere, tyrkere, kurdere, pakistanere – og ved at sammenligne to lande, hvis indvandringshistorie og -politik – dansk gæstearbejderpolitik over for svensk indvandrerpolitik var det engang – er Schierup i stand til både at tale om indvandlerne og om os.

Schierups særlige fokus har været indvandlernes stilling på arbejdsmarkedet, men i de

senere år har hans interesse bredt sig til, hvordan indvandrerne og „indvandrerkultur“ bliver repræsenteret i den skandinaviske debat om velfærdstaten, integration og multikulturalisme.

På *kulturens slagmark* bygger på tidligere forskning og er tænkt som et opsummerende arbejde af denne. Indvandrerne er derfor ikke en gruppe af bestemte personer. Der er alt for mange af dem: valakker fra det nordøstlige Serbien, makedonere, muslimske jugoslavere, pakistanere, tyrkere, kurdere, fra land og fra by, første- og andengenerationsindvandrere, indvandrere, som er blevet danske statsborgere, flygtninge og asylsøgere og midlertidige asylsøgere fra Asien, Afrika og Østeuropa. Det, der gør disse folk til en kategori: fremmede/indvandrere er, at begrebet „indvandrere“ nu ensbetydende med „nogle, der volder problemer“.

Bogen er dermed i meget mindre grad en beskrivelse af indvandrernes vilkår, end den er en kritik af, hvordan de repræsenteres i den offentlige debat, blandt politikere og i forskerkredse. Bogens styrke er, at den antropologisk beskriver de forvriddninger og modsætninger, der præger den danske indvandrerpolitik. Derfor kan den heller ikke undgå samtidigt at komme til at handle om, hvad det er at være dansk i en tid, hvor danskhed, tryghed, og kulturel homogenitet passer dårligt til den utrygge multikulturelle virkelighed.

På *kulturens slagmarks* enkelte kapitler gennemgår nøglebegreberne inden for indvandrerpolitik: „integration“, „kultur“, og hvordan man nu erstatte god gammeldags racisme med en tale om „kulturforskel“ – og „man“ er her både de venligsindede indvandrerforskere, de snu bløde bureaukrater, der skal kontrollere og integrere indvandrere, indvandrerne selv og ikke mindst de fremmedfjendtlige grupper og personer som Per Madsen, Glistrup og Den danske Forening. Mere konkret handler bogen om hverdagsliv og kår for indvandrere, hovedsagelig diskriminationen i kommunalpolitikken, arbejdsmarkeds-arbejdsløshedssituationen, boligproblemet og uddannelsen.

I den virkelige verden er indvandrernes problem på arbejdsmarkedet ikke arbejdsløshed som sådan, men at arbejdsmarkedet selv er etnisk baseret: visse indvandrergrupper bliver henvist til de dårligst betalte, mest beskidte og mest sundhedsfarlige jobs, for senere at blive stødt ud, når produktionsbetingelserne i disse ændres. Der opstår dermed en etnisk økonomi, hvor selvstændigt erhvervsdrivende

betjener det omliggende samfund med enten billig arbejdskraft som fx ved rengøring eller med varer og tjenesteydelser som pizzaer, grønt og taxakørsel. Kun en del af denne etniske økonomi er „intern“, dvs. at indvandrere betjener deres egne grupper med halalslagteri, tøjforretninger, videobutikker eller rejsebyureauer. Mest iøjefaldende er det, at selv når indvandrere faktisk opnår faglært eller uddannet status, så forbedres deres jobmuligheder ikke tilsvarende. Den etniske økonomi konsolideres yderligere, når produktionsbetingelserne ændres, for så bliver arbejdspladser, hvor der før var ansat både indvandrere og danskere, „etnisk rene“.

I boligpolitikken indfører man kvoteordninger for det sociale boligbyggeri, som dels direkte diskriminerer indvandrere, dels tvinger dem til at købe egen bolig. I Ishøj kan „kulturforskellen“ være nok til, at man bliver udelukket fra at opnå en lejebolig – og mulighederne kan endda blive endnu ringere, hvis der allerede skulle bo andre udlændinge i samme opgang.

Uddannelsessektoren beskrives i bogen som et mønster af manglende kvalificering af indvandrere, af at myndigheder og velmenende pædagoger styrer dem ind i blindgydeuddannelser og -jobs, af regelret racisme i uddannelsesinstitutioner, der opstiller kvoteordninger for, hvor mange udenlandske børn der må være der, og endelig af det nævnte forhold, at faglært eller højere uddannelse i sig selv ingen garanti giver for beskæftigelse. Helt centralt bliver her brugen af dansk sprog som uddannelsesbarriere og diskriminativt middel: uanset hvor godt man taler dansk, er det aldrig rigtig godt nok.

Til gengæld skaber den etniske økonomi også situationer, hvor nogle arbejdsgivere efterlyser folk, der ikke kan forstå dansk, for derved at udnytte muligheden for at snyde med arbejdsmiljø, -vilkår og -løn. Indvandrernes manglende integration – hvordan man nu end vil definere noget sådant – og de fejlslagne projekter hænger i sidste ende på den „udbredte diskriminering på arbejdsmarkedet, i uddannelsessystemet og på andre områder af samfundslivet“. Ofrene bliver gjort til problemet, og indvandrernes kultur bliver årsagen. I stedet, mener forfatteren, burde diskussionen drejes over mod danskernes kultur, mere præcist de begreber og adfærdsformer i dansk samfundsliv, der fremmer forskelsbehandling og diskriminering.

Og her bliver det klart, at bogens titel rummer to konnotationer. Først, at der er opstået en slagmark mellem to kulturer: den danske og den „indvandrer’ske“ (og det er trods alt kun i Danmark, at folk fra lande så forskellige som Pakistan, Tyrkiet, Jugoslavien og Somalia og Vietnam kan udstyres med samme „kultur“). Den anden slagmark er selve kulturbegrebet, hvor diskursen om kultur og kulturelle forskelle bliver et genstandsfelt, der synes at være en erstatning for racen og raceforskelle. Det ser næsten ud til, at alle danskere – fra Ishøjs borgmester Peter Madsen, Den danske Forenings formand Ole Hasselbach til menige bureaukrater på indvandrerkontoret, diverse indvandrerpolitikere og de mest venligt indstillede asylcentermedarbejdere – er blevet kultureksperter, som er i stand til at beskrive og fortolke „indvandrerkultur“ for os andre, så vi kan danne os en mening om „problemet“ (manglende integration), årsagen (kulturen, Islam) og løsningen (send dem hjem!, stil strengere krav til dem!, forbyd familiesammenføringer! osv.). Antropologer har heller ikke vist sig immune over for at deltage i dette spil, hvor kulturen forklarer alt, og derfor intet som helst.

Schierups bog er skrevet med en vis lidenskab og i en alt for tydelig solidarisk ånd over for forfatterens „folk“. Bogen har sine uskyldige ofre: indvandrere, hvis handlinger næsten udelukkende forstås som en reaktion på de diskriminerende, underkastende strukturer, de udsættes for. Men den har også sine skurke: myndighederne og integrationsbureaukraterne, som umyndiggør indvandrere i velfærdssystemet, undervurderer dem i skolen og på arbejdspladsen eller mishandler dem med en kulturopfattelse, der ikke er til at skelne fra racisme.

Schierup angiver visse løsninger på indvandrerproblemet, især ved påstanden om, at det er danskerne, der er problemet. Danskerne skal således have mere oplysning og holdningsbearbejdelse. Men det er vel lidt naivt at tro, at indvandrernes reelle problemer kan løses med holdningsændringer hos danskerne.

En hel del indvandrere befinder sig på bunden af boligkøen, uddannelses- og beskæftigelseshierarkiet. De deltager ikke i det offentlige liv. Den humanistiske forståelse, der har båret indvandrerpolitikken gennem halvfjerdsere og firserne, er hørt op. Anti-indvandringsholdningen er tydelig hos alle politiske partier. Der er en akut mangel på slagkraftige,

uafhængige indvandrerorganisationer og på karismatiske indvandrerledere. En analyse af disse reelle problemer kunne have været langt mere nyttig end denne svage prædiken for forståelse, som ligner den, man træffer hos nogle af de folk, Schierup prøver at gøre op med.

Bogen har dog stor værdi i kraft af dens forsøg på at sætte indvandrerforskning, indvandrernes vilkår, indvandrerpolitik og indvandringsdiskurs ind i en antropologisk sammenhæng. Som udlænding kan jeg herefter se, hvilke faktorer der ville gøre mig til dansker, og at jeg skal passe på ikke at blive gjort til indvandrer.

Steven Sampson
Institut for Antropologi
København

REGINA SCHULTE: *The Village in Court. Arson, Infanticide, and Poaching in the Court Records of Upper Bavaria, 1848-1910.* Oversat fra tysk: *Der Dorf im Verhör: Brandstifter, Kindsmörderinnen und Wildere vor den Schranken des Bürgerlichen Gerichts* (1989) af Barrie Selman. Cambridge, New York & Melbourne: Cambridge University Press 1994. 176 sider. ISBN 0-521-43186-7 hardback, pris £40.00.

Retskilder er uvurderlige til belysning af almindelige menneskers liv i fortiden. Ikke fordi almindelige mennesker allesammen var forbrydere, men fordi forbrydere i reglen var almindelige mennesker, og fordi retskilderne gerne er de eneste skriftlige kilder, vi overhovedet har til deres liv. Hvor lovtekster er tvivlsomme kilder til faktuelle forhold, er forhørsprotokollerne guldgruber, fordi de hyppigt citerer vidner og anklagede ordret, når de fortæller om deres liv og omstændighederne ved forbrydelsen. Nogle af de mest spændende historiske studier fra de seneste årtier hviler på forhørsprotokoller.

Regina Schultes materiale har denne forbløffende karakter. Landsbyerne på de bayerske Alpers nedre skrån timer frembyder et broget billede på forbrydelsens område. De tre hovedgrupper af lovovertrædelser, der analyseres i bogen, har forskellig baggrund. Spædbørnsdrab og mordbrand afspejler livet i et landbosamfund, hvor ægteskabsalderen var